

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حقوق اشخاص و مجبورین بہ زبان سادہ (حقوق مدنی ادا سنگاہی)

مؤلفان

رضا کریمی منفرد

تحصیل کردہ دکتری تخصصی حقوق خصوصی و مدرس دانشگاه

آیدین لطف الہ زادگان

تحصیل کردہ مقطع کارشناسی حقوق قضائی و پژوهشگر حقوق خصوصی

انتشارات چتر دانش

سرشناسه	: کریمی منفرد، رضا، ۱۳۴۹ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق اشخاص و محجورین به زبان ساده (حقوق مدنی ۱ دانشگاهی) / مولفان رضا کریمی منفرد، آیدین لطفاله زادگان.
مشخصات نشر	: تهران: چتر دانش، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۱ ص.: مصور، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۶۴۴-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: حقوق مدنی -- ایران -- راهنمای آموزشی (عالی) Civil rights -- Iran -- Study and teaching (Higher) اشخاص (حقوق) -- ایران -- راهنمای آموزشی (عالی) Persons (Law) -- Iran -- Study and teaching (Higher) اهلیت و حجر -- ایران -- راهنمای آموزشی (عالی) Capacity and disability -- Iran -- Study and teaching (Higher) حقوق مدنی -- ایران -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (عالی) Civil rights -- Iran -- Examinations, questions, etc. (Higher)
شناسه افزوده	: لطفاله زادگان، آیدین، ۱۳۶۸ -
رده بندی کنگره	: KMH۵۰۰
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۴۱۲۹۳۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا	

نام کتاب	: حقوق اشخاص و محجورین به زبان ساده (حقوق مدنی ۱ دانشگاهی)
ناشر	: چتر دانش
مؤلفان	: رضا کریمی منفرد، آیدین لطفاله زادگان
نوبت و سال چاپ	: اول - ۱۴۰۲
شمارگان	: ۱۰۰۰
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۶۴۴-۳
قیمت	: ۱۴۵۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خ منبری جاوید (اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸
تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳
پست الکترونیک: nashr.chatr@gmail.com
کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته‌ی حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله‌ی یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه‌ی خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه‌ی کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته‌ی حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه‌ی آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته‌ی حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه‌ی خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه‌ی علمی به منصفه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

تاریخچه.....	۹
تاریخچه قانون مدنی و نویسندگان و شارحان آن.....	۱۱
تاریخ تدوین و تصویب قانون مدنی.....	۱۱
منابع قانون مدنی.....	۱۲
نویسندگان قانون مدنی.....	۱۳
شارحان قانون مدنی.....	۲۴
باب اول: اشخاص.....	۳۳
فصل اول: مفاهیم و اصطلاحات مربوط به شخصیت.....	۳۵
شخص و شخصیت.....	۳۵
احوال شخصیه.....	۴۱
اهلیت.....	۴۴
وضعیت.....	۴۷
دارایی.....	۴۸
فصل دوم: شخص حقیقی (طبیعی).....	۴۹
تعریف.....	۴۹
آغاز و پایان وجود شخص حقیقی.....	۴۹
غایب مفقود الاثر.....	۵۳
شیوه اداره امور مالی غایب مفقود الاثر.....	۵۵
ممیزات اشخاص حقیقی.....	۶۴
فصل سوم: شخص حقوقی.....	۸۹
تعریف.....	۸۹
پیشینه و سیر تاریخی شخصیت حقوقی.....	۸۹
ماهیت.....	۹۰
انواع.....	۹۰

۹۲ آغاز و پایان شخص حقوقی
۹۴ ممیزات اشخاص حقوقی
۹۶ حقوق و تعهدات
۹۹ مسئولیت‌های شخص حقوقی
۱۰۹ باب دوم: محجورین
۱۱۱ فصل اول: معرفی محجورین
۱۱۱ تعریف و مفهوم حجر
۱۱۱ اسباب حجر
۱۳۰ انواع حجر
۱۳۱ صدور حکم حجر و آثار آن
۱۳۳ فصل دوم: حمایت از محجورین
۱۳۳ ولایت قهری
۱۴۲ وصایت
۱۴۳ قیمومت
۱۶۷ سوالات و پاسخنامه
۱۸۶ پرسش‌ها و پاسخ‌های کاربردی
۱۹۱ فهرست منابع و ماخذ

مقدمه

«وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَاقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا»

مهمترین موضوع از موضوعات علم حقوق و بخش گسترده ای از قواعد و مقررات حقوقی ناظر به رعایت حقوق اشخاص و حمایت‌های حقوقی از آنها است و تلاش قواعد حقوقی برای ایجاد نظم و تامین عدالت مستقیماً به روابط اشخاص بستگی دارد. لذا این کتاب تلاش دارد حقوق اشخاص و قواعد و مقررات قابل تطبیق بر آنها را بررسی کند. اشخاص دو وضعیت دارند: یا واجد اهلیت هستند یا فاقد آن. در باب اول این کتاب به بررسی اشخاص و اهلیت آنان خواهیم پرداخت و در باب دوم در مورد محجورین یا اشخاصی که اهلیت ناقص دارند و یا فاقد اهلیت هستند بحث خواهد شد.

خواننده عزیز: پیش از مطالعه کتاب توجه به نکات زیر ضروری است.

- ۱- در این اثر سعی شده است که جامعیت در کنار اختصار بنشیند و مطالب به نحوی تبویب و ساماندهی شود که نظم منطقی مطالب به آشفتگی و سردرگمی بدل نشود.
- ۲- هدف ما از ذکر نکات کوتاه در ضمن کتاب این بوده است که مطالعه کننده در کمترین زمان ممکن و حتی در اوقات فراغت با مطالعه یک نکته کوتاه پی به حکم و نظر کلیدی و مهم قانونی و حقوقی برده و آن را به خاطر بسپارد.
- ۳- برای اثر بخشی هر چه بیشتر در ایجاد نظم ذهنی، رئوس مطالب در نمودارهای منظم و مفصل ترسیم و نهایتاً جهت محک زدن دانسته‌های خوانندگان گرامی، برگزیده‌ای از سوالات آزمون‌های حقوقی گردآوری شده و پاسخ آنها نیز داده شده است.
- ۴- به حکم اینکه کار بشری خالی از نقص نیست خصوصاً که ابتدای راهی نرفته است. و خامی و کم تجربگی بار ما در این سفر بوده است این تجربه نیز خالی از عیب و ایراد نیست و امکان دارد لغزش‌هایی هر چند اندک رخ داده باشد لذا دست همه سرورانی که با دلسوزی این عیوب را در جهت اصلاح متذکر گردند صمیمانه می‌فشاریم البته به قول یکی از اساتید معظم از ترس اشتباه نمی‌توان به گوشه عزلت خزید زیرا علم را پایانی نیست و

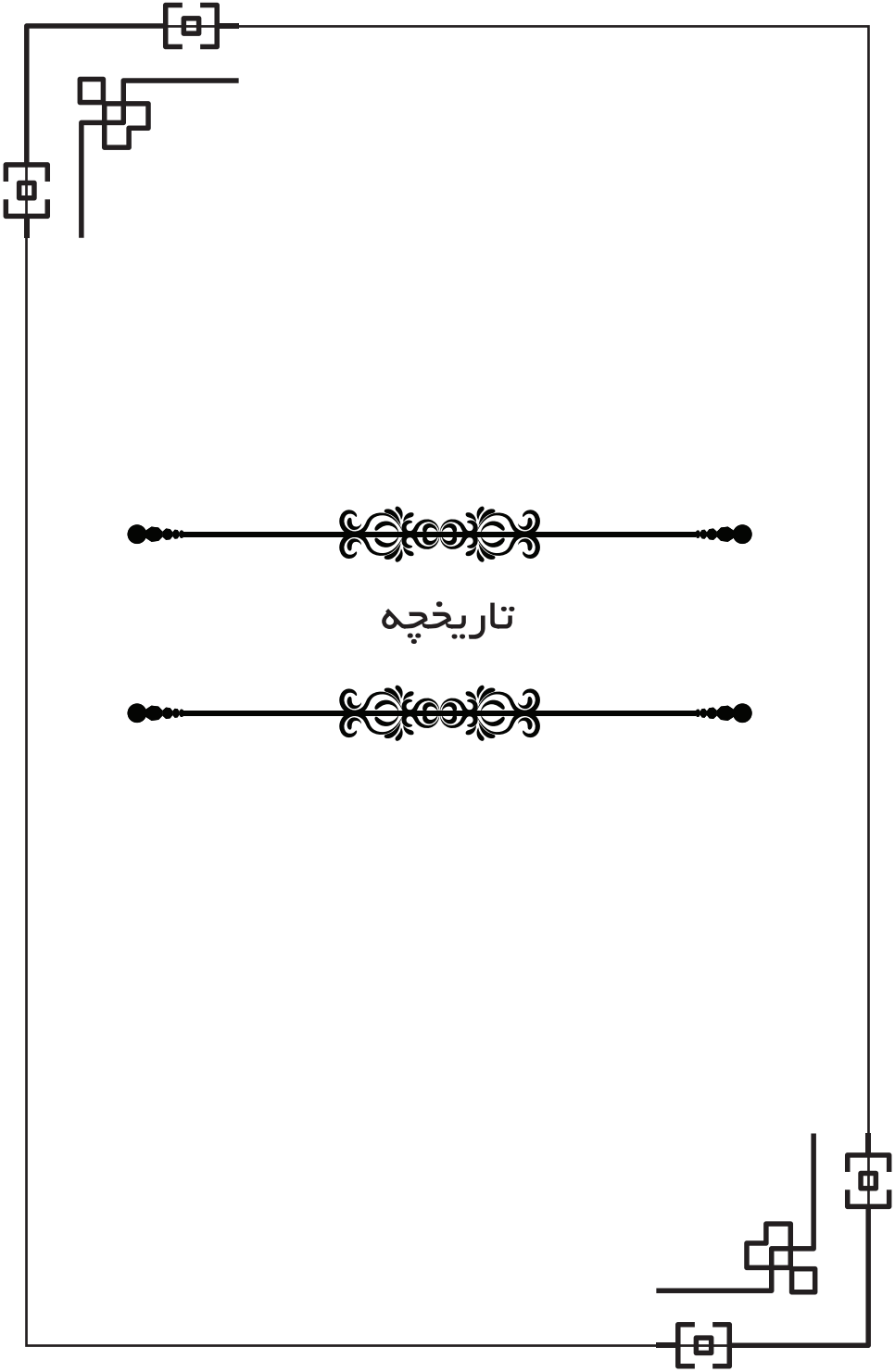
نمی توان آن را در مکان و زمان خاصی محدود نمود و آن را فقط مختص عده ای دانست امید است ما حاصل این تلاش گسترده و طولانی که با تکیه بر تجربیات و تدریس چندین ساله احدی از مولفین در دانشگاهها و موسسات آموزش عالی نگاشته شده کتابی باشد که نه تنها به عنوان منبع کاملی برای دانشجویان و داوطلبان آزمونهای حقوقی در یادگیری حقوق مدنی بکار آید بلکه مورد توجه اساتید دانشگاهها و موسسات حقوقی جهت تدریس حقوق مدنی و نیز سایر کارگزاران حقوقی اعم از وکلا و قضات قرار گیرد تا با نگاه تیز بین خود و ارائه نظرات، ما را در افزایش کیفیت و رفع نواقص این کتاب یاری نمایند.

رضا کریمی مقفرد

آیدین لطف اله زادگان

Aidyn.lotfi@gmail.com

کانال تلگرامی: Asan_hoghogh

تاریخچه

تاریخچه قانون مدنی و نویسندگان و شارحان آن

ممکن است برای خواننده محترم تصور شود که مرور بر تاریخچه تدوین قانون مدنی و نویسندگان و شارحان آن مناسبتی با موضوع این اثر ندارد اما باید توجه داشت که اولاً بدون نگاه به گذشته و عبرت آموزی از گذشتگان طی کردن مسیر پیشرفت ممکن نیست چرا که ملتی که تاریخ خود را فراموش کند محکوم به تکرار آن است ثانیاً هدف این است که مخاطبان این کتاب تاریخ حقوق مدنی خود را اجمالاً مرور کنند تا آشکار شود که در این مرز و بوم چه شخصیت‌های پاک و فرزانه‌ای در جایگاه تدوین قوانین قرار داشتند و ادامه راه آنان چه پیش زمینه‌هایی را طلب می‌کند.

● تاریخ تدوین و تصویب قانون مدنی

قانون مدنی ایران مهم‌ترین، ارزشمندترین و بی‌بدیل‌ترین دستاورد تاریخ قانونگذاری ایران و به عنوان قانون مادر شناخته می‌شود به گونه‌ای که یکی از حقوقدانان برجسته ما تشبیه و تعبیر جالبی برای نشان دادن موقعیت حقوق مدنی که به نوعی با قانون مدنی اتحاد مصداقی پیدا کرده استفاده می‌کند. ایشان می‌گوید «اهم رشته‌های حقوق، حقوق مدنی است اگر شعب علم حقوق را روی هم رفته به منظومه‌ای چون منظومه شمسی تشبیه کنیم در این منظومه حقوقی، حقوق مدنی مانند خورشید است» این قانون که امروزه فارغ از چندین ماده مکرر و منسوخ ۱۳۳۵ ماده و ۱۹ تبصره دارد در سه جلد و در سال‌های ۱۳۰۷ (جلد نخست از ماده ۱ تا ۹۵۵) ۱۳۱۳ (جلد دوم از ماده ۹۵۶ تا ۱۲۵۶) و ۱۳۱۴ (جلد سوم از ماده ۱۲۵۷ تا ۱۳۳۵) مورد تصویب قرار گرفته و لازم‌الاجرا شده است که تمامی این سه جلد بر روی هم

قانون مدنی خوانده می‌شود و مواد مندرج در آن از تاریخ تصویب نخستین تمام یا بخشی از آنها به ندرت مورد اصلاح و بازبینی قرار گرفته است^۱ و از این نظر پایدارترین و مستحکم ترین قانون برجامانده از آغاز نهضت قانونگذاری ایران معاصر به شمار می‌رود و این در حالی است که کشورهای مبتنی بر سیستم حقوقی رومی- ژرمنی به تدریج و همگام با پیشرفت‌های علمی، قوانین مدنی خود را اصلاح و روزآمد نمودند که نمونه بارز و آشکار آن، کشور فرانسه است که در سال ۲۰۱۶ بخشی از قانون مدنی خود را روزآمد نمود.^۲

● منابع قانون مدنی

در تدوین قانون مدنی ایران علاوه بر حقوق اسلام از حقوق خارجی نیز در برخی از بخش‌ها استفاده شده است و در این میان حقوق فرانسه بیشترین تاثیر را در تدوین مقررات داشته و این الهام پذیری نویسندگان قانون مدنی از دو منبع متفاوت (یعنی حقوق رومی ژرمنی و حقوق اسلام) اگرچه از دیدگاه برخی نشانگر مهارت تدوینگران قانون مدنی بوده است ولی این روش مورد انتقاد برخی از نویسندگان حقوقی نیز قرار گرفته است و تفاوت‌های این دو سیستم حقوقی به ویژه در قسمت تعهدات ناهماهنگی‌هایی را در قانون مدنی ایجاد نموده است اما فارغ از تمامی این موضوعات منبع مهم جلد اول قانون مدنی مخصوصاً قسمت عقود معین کتب فقهی بوده است و تدوین‌کنندگان جلد اول از کتاب‌های شرایع الاسلام، شرح لمعه، مکاسب، جواهر الکلام، عروة الوثقی، تذکره الفقهاء و همچنین شرح استاد رستم باز بر مجله الاحکام العدلیه (قانون مدنی عثمانی) استفاده نموده اند و تا حدودی هم به قوانین خارجی مخصوصاً به قانون مدنی فرانسه نظر داشتند به طوری که اکثر مواد مقدمه و تقسیم اموال به منقول و غیرمنقول و حق انتفاع و حق ارتفاق و قواعد اساسی صحت معاملات و حتی برخی از مواد عقود و قراردادهای از قانون مدنی فرانسه اقتباس گردیده است و در جلد‌های دوم و سوم به حقوق سوئیس نیز نظری پرداخته شده است و این امر صراحتاً توسط مرحوم داور وزیر عدلیه وقت در مجلس شورای ملی بیان گردیده است (اگرچه در موضوعات نکاح، طلاق، ارث، وصیت و اخذ به شفعه از موازین فقهی اقتباس گردیده است اما مباحث تابعیت، اقامتگاه، احوال شخصیه و ادله اثبات دعوی از حقوق سوئیس الهام گرفته شده است).

۱. سه مورد از این اصطلاحات به سال‌های قبل از ۱۳۵۷ برمی‌گردد و سایر موارد به بعد از این تاریخ مربوط است (اولین اصلاح قانون مدنی در تاریخ ۱۳۳۷/۱۱/۱۱ با اصلاح تبصره ماده ۹۸۸ و الحاق یک تبصره به ماده ۹۸۹ اتفاق افتاده و آخرین مورد الحاق یک تبصره به ماده ۹۴۶ در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۲۴ است)

۲. از تاریخ تصویب قانون مدنی فرانسه معروف به کد ناپلئون (یعنی سال ۱۸۰۴ میلادی) حقوق فرانسه دیگر منعکس کننده آن چیزی که از متن قانون فهمیده می‌شد نبود بنابراین حقوقدانان فرانسوی در صدد اصلاح قسمت حقوق تعهدات قانون مدنی خود برآمدند و با استفاده از رویه قضایی فرانسه، اسناد بین‌المللی و قوانین داخلی برخی دیگر از کشورها مانند آلمان و هلند در سال ۲۰۱۶ پس از سال‌ها تحقیق و پژوهش و تهیه پیش‌نویس‌های متعدد از سوی وزارت دادگستری فرانسه و اساتید بزرگ حقوق این کشور به موجب فرمان شماره ۱۳۱-۲۰۱۶ به تصویب دولت این کشور رسید (جهت مطالعه بیشتر رجوع کنید به کتاب شرح قانون مدنی فرانسه ترجمه و پژوهش سیامک پاکباز انتشارات میزان)

● نویسندگان قانون مدنی

مواد قانون مدنی توسط اشخاصی که در کمیسیون‌های تدوین قانون مدنی عضویت داشته‌اند نگارش یافته و تدوین شده است که از میان آنها درباره تعداد، نام و شخصیت برخی از آنان اختلاف نظر وجود دارد چون تعدادی در نگارش هر سه جلد شرکت داشته‌اند و برخی فقط در نگارش جلد نخست یا جلد دوم و سوم. به همین دلیل ما فقط به شرح کوتاه زندگی این اشخاص می‌پردازیم.

۱- سید محمد فاطمی قمی (۱۳۲۴-۱۲۵۲ ه.ش)

سید محمد فاطمی قمی در سال ۱۲۵۲ هجری شمسی در قم و در یک خانواده روحانی به دنیا آمد و پدرانش همه اهل علم بودند از جمله جدش که مسجد جامع قم به امر فتحعلی شاه قاجار برای او تعمیر شد. سید محمد در قم به تحصیل علوم دینی پرداخت و سپس به همراه خانواده به تهران مهاجرت نمود و در مدرسه علمیه مروی^۱ ادامه تحصیل داد و از محضر اساتید ناموری مثل میرزا حسن آشتیانی، میرزا هاشم رشتی، میرزا حسن کرمانشاهی، میرزا هاشم مدرس گیلانی تلمذ نمود و به درجه اجتهاد رسید در سال ۱۲۸۸ هجری شمسی توسط مرحوم حسن پیرنیا^۲ به عدلیه دعوت شد و در طول مدت چندین سال، ریاست شعب دیوان تمیز کشور را به عهده داشت و در کنار شغل قضایی به صورت رایگان در مدرسه عالی حقوق و دانشکده معقول و منقول نیز تدریس می‌کرد وی پس از تشکیل کمیسیون قوانین به عضویت این کمیسیون در آمد و در تدوین قانون مدنی نقش بسیار موثر و مهمی ایفا کرد به گونه‌ای که به علت نقش موثری که در تدوین قانون مدنی ایفا کرده بود به توصیه علی اکبر داور عصای سر مرصعی از سوی رضاشاه به او هدیه شد^۳ در مورد خصوصیات

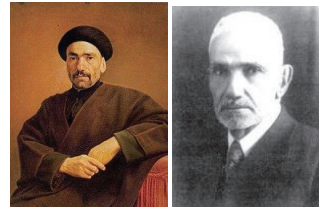
۱. مدرسه علمیه مروی یکی از مدارس حوزه علمیه تهران است، که توسط محمد حسین خان از نزدیکان فتحعلی شاه قاجار وقف شد. محمد حسین خان مروی که ثروت بسیاری داشت آثار خیری چون مدرسه، مسجد، باغ و بازارچه مروی را در تهران از خود بر جای گذاشت و تمام املاک خود را برای مسجد و مدرسه خویش وقف کرد. نقل است زمانی که می‌خواستند مدرسه مروی را بسازند، خان مروی، تمام علما و بزرگان را دعوت کرد و گفت: «کسی که نماز شب او ترک نشده ولو به قضا، کلنگ این مدرسه را بزند، کسی حاضر نشد و جلو نیامد و ایشان خودش کلنگ مدرسه را می‌زند و می‌گوید من از زمانی که به بلوغ رسیدم عهد کردم که نماز شبم ترک نشود»

۲. حسن پیرنیا، ملقب به مشیرالملک و بعد مشیرالدوله (زاده ۱۲۵۰ در نایین - درگذشته ۲۹ آبان ۱۳۱۴ خورشیدی در تهران) سیاستمدار، حقوقدان، مورخ ایرانی و نخست وزیر ایران در اواخر عهد قاجار بود. او مؤسس مدرسه علوم سیاسی و از پایه‌گذاران آیین دادرسی کیفری و مدنی ایران است

۳. متن فرمان دریافت عصای سر مرصع نیز به شرح زیر بود «نظر به پاس خدمت و تشویق اهل دانش و فضل، نظر به خدمات گرانبهایی که جناب

اخلاقی او گفته اند وی مجتهدی منضبط، دانا و نافذ الکلام، کم حرف و اهل عمل بوده است و حتی در طول بیست سال اول خدمت خود یک روز مرخصی نگرفت سرانجام وی در یکشنبه ۱۰ رمضان ۱۳۶۴ ه.ق برابر با ۲۸ مرداد ۱۳۲۴ ه.ش در سن هفتاد و سه سالگی درگذشت و او را در قبرستان شیخان قم دفن کردند ساخت اولین بیمارستان قم در چهاره راه فاطمی قم از یادگارهای وی است^۱ درباره آثار علمی او نیز علاوه بر نگارش مواد قانون مدنی در تهیه فرهنگ عربی به فارسی کاتوزیان نقش موثری با شیخ محمد علی تهرانی کاتوزیان داشت^۲ و از دیگر آثار او می توان به ترجمه کتاب اسلام و اندیشه ها نوشته هانری دوکاستری و ترجمه کتاب تحفه الاریب فی رد اهل الصلیب نوشته شیخ عبدالله ابن عبدالله ترجمان اندلسی اشاره کرد. روزنوشت های وی در سال ۱۳۸۹ تحت عنوان «خاطرات سید محمد فاطمی قمی» توسط کتابخانه مجلس شورای اسلامی و با مقدمه رسول جعفریان به چاپ رسیده است.

۲- سید نصرالله تقوی لوانسانی (۱۳۲۶-۱۲۴۲ ه.ش)

سید نصرالله تقوی فرزند سید رضا سادات اخوی در سال ۱۲۴۲ هجری شمسی در تهران به دنیا آمد و تحصیلات مقدماتی را در تهران نزد میرزا حسن آشتیانی و علوم معقول^۳ را در محضر میرزا ابوالحسن جلوه آموخت^۴ و سپس عازم نجف شد و به تکمیل تحصیلات پرداخته و به مقام اجتهاد رسید و پس از اتمام تحصیلات در عتبات و انجام سفر حج، به اروپا سفر کرد و در پاریس اقامت نمود و به مطالعه اوضاع حقوقی و اداری سرزمین های غربی پرداخت و سپس قبل از ایجاد نهضت مشروطه به ایران بازگشت و در مدرسه

مستطاب عمده الفضلاء و فقها میرزا سید محمد قمی عضو دیوان عالی تمیز در تهیه و انشا قانون مدنی که اراده ما به تدارک آن علاقه گرفته بود به دولت شاهنشاهی نموده اند بر حسب پیشنهاد جناب اشرف میرزا محمدعلی خان فروغی رئیس الوزرا مشارالیه را به اعطای یک قبضه سر عسای مرصع قرین اعزاز می فرماییم»

۱. سید محمد فاطمی قمی همه ثروت خود را وقف ساختن این بیمارستان در شهر قم کرد البته در برخی از تحقیقات اظهار شده است که وی فرزندی نداشت و ثروت خود را وقف نمود در حالی که او دو فرزند به نام های ابوالقاسم و انسیه داشته که هر دو قبل از وی فوت نموده اند.
۲. محمد علی تهرانی کاتوزیان (۱۲۵۴ - ۱۳۱۵) ادیب، فرهنگ نویس، مورخ و سیاست مدار ایرانی بود.
۳. علم معقول علوم عقلیه چون ریاضی و طبیعی و فلسفه. مقابل علم منقول چون حدیث و فقه و تفسیر.
۴. سید ابوالحسن طباطبایی، معروف به میرزا ابوالحسن جلوه (۱۲۳۸ - ۱۳۱۴ ق)، از حکما و علمای شیعه قرن ۱۳ هجری قمری است. وی در آرا و اندیشه های خود بیشتر به حکمت مشاء متمایل بود و به آرای ملاصدرا و حکمت متعالیه دیدگاهی نقادانه داشت. گفته اند او ارتباط اندکی با مردم داشت و تا آخر عمر ازدواج نکرد پدرش از ادیبان دوره قاجار بود و ابوالحسن در ادبیات بهره هایی از او برده و دیوان شعری دارد. مزار او در مقبره ابن بابویه شهر ری است.

سپهسالار قدیم^۱ به تدریس فلسفه پرداخت و در سال ۱۲۸۳ به اتفاق چند نفر دیگر اقدام به تاسیس کتابخانه ملی نمود به این جهت ابتدا یک طبقه از ساختمانی را در خیابان ناصری اجاره نموده^۲ و کتاب‌های شخصی خود را به آن کتابخانه وقف کرد و بزودی این مکان کانون روشنفکران و مرکز مهم گسترش و تبادل افکار نوین شد^۳ وی در نهضت مشروطیت در زمره آزادی خواهان بود و برای استقرار حکومت قانون تلاش کرد و پس از صدور فرمان مشروطیت و تشکیل مجلس در سال ۱۲۸۵ به نمایندگی مجلس انتخاب و عضو منشی هیئت رئیسه شد سپس در سال ۱۲۸۸ در دوره دوم قانونگذاری و در سال ۱۲۹۳ در دوره سوم از تهران به نمایندگی مجلس انتخاب و نائب رئیس مجلس شد اما در ۲۶ اسفند ۱۲۹۹ از نمایندگی مجلس استعفا داده و به دعوت مشیرالدوله وزیر وقت دادگستری وارد دادگستری شد و رئیس یکی از شعب دیوان عالی کشور گردید و در سال ۱۳۱۲ دادستان کل و در سال ۱۳۱۵ رئیس دیوان عالی کشور شد و به مدت ۱۰ سال در راس هرم قوه قضاییه کشور قرار گرفت وی در کنار کارهای قضایی مدتی عضو و نائب رئیس فرهنگستان ایران بود و سال‌ها در سمت ریاست دانشکده معقول و منقول و امر تدریس در آن دانشکده و مدرسه حقوق و مدرسه سپهسالار اشتغال داشت وی در ۱۳ آذر ماه سال ۱۳۲۶ خورشیدی در سن هشتاد و چهار سالگی در تهران درگذشت پیکرش به قم منتقل شد و در شهر قم و قبرستان شیخ عبدالکریم حائری (قبرستان نو) به خاک سپرده شد از او آثار تالیفی و تحقیقی بسیاری به جای مانده است که از جمله معروف ترین آنها می‌توان به هنجار گفتار، تصحیح دیوان حکیم ناصر خسرو و ترجمه و تصحیح رساله یزدان شناخت شیخ شهاب الدین سهروردی اشاره نمود از وی تنها یک فرزند به نام سید جمال الدین باقی ماند.^۴

۱. مدرسه سپهسالار قدیم یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین بناهای دوره قاجار و دیدنی‌های تهران است که مربوط به سده ۱۳ هجری قمری است و با قرارگیری در خیابان ناصرخسرو، کوچه مروی، از سمت غرب به مدرسه خان مروی متصل است. این اثر در تاریخ ۱۱ بهمن ۱۳۳۴ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. نقشه این مدرسه شبیه مساجد چهار ایوانی و دارای دو شبستان است، که از یکی برای مسجد و از دیگری به عنوان مدرسه استفاده می‌شود و در ضلع شمالی قرار دارد.

۲. زمانی که ناصرالدین‌شاه قاجار بنیان تهرانی نو را گذاشت و سوادیه همانندی پایتختش با شهرهای اروپا، خواب از چشمانش گرفته بود، «ناصری» از شمار خیابان‌هایی بود که بی‌افکنده شد تا آن خواب‌وخیال شاهانه رنگی از واقعیت بگیرد. آن‌اندازه هم بر سر و روی ناصری دست کشیدند و زیبایی‌های ساختند تا چشم و چراغ تهران شد. ناصری همان خیابانی است که اکنون به نام «ناصرخسرو» می‌شناسیم.

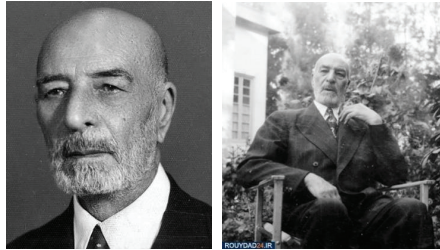
۳. شیخ آقا بزرگ تهرانی در الدررعیه ده‌ها بار از کتابخانه وی و مخطوطات آن نام می‌برد و در نقیباء البشر از نفیس بودن آن یاد کرده و می‌گوید من در سفر سال ۱۳۵۱ق به تهران از کتابخانه وی استفاده بسیار کردم. کتابخانه سید نصرالله تقوی دارای آثار مخطوط قیمتی و ارزنده‌ای بوده که سید جمال الدین اخوی پسر سید نصرالله هزار جلد از آن‌ها را به کتابخانه مجلس فروخته و بعدها نیز حجم قابل‌اعتنایی از مطبوعات را به این کتابخانه هدیه می‌دهد. شش جلد از فهرست مخطوطات کتابخانه مجلس مختص کتاب‌های کتابخانه سید نصرالله اخوی است و گفته می‌شود هنوز در بین خاندان وی آثار دیگری نیز باقی مانده‌است.

۴. وی در ۱۲۷۰ ش در تهران زاده شد و پس از به پایان رساندن تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود در مدرسه سن‌لوی تهران، به تحصیل ادبیات عرب و فقه و اصول پرداخت. آن‌گاه برای تحصیل در رشته جرم‌شناسی به فرانسه رفت و پس از فارغ‌التحصیلی و بازگشت به ایران، در دادگستری مشغول کار شد و در مدت کوتاهی به ریاست شعبه تمیز رسید او در ۱۳۱۷ ش در کنار کارهای قضایی، به جای پدرش به عضویت فرهنگستان ایران درآمد جمال‌الدین اخوی در ۱۳۳۰ ش در زمان نخست‌وزیری محمد مصدق، دادستان کل کشور شد و نزدیک به یک سال در این سمت

۳- شیخ علی بابا فیروز کوهی (۱۳۲۷-۱۲۵۰ ه.ش)

شیخ علی بابا فیروز کوهی معروف به عالم در سال ۱۲۵۰ در فیروزکوه در خانواده‌ای که از علمای دین بودند به دنیا آمد و تحصیلات مقدماتی خود را نزد پدرش آغاز کرد و در حوزه‌های علمیه تهران و اصفهان ادامه داد و از اساتید بسیار بزرگی مثل مرحوم سید محمد باقر درچه ای بهره برد. سپس به نجف رفت و به تحصیل پرداخت و به ایران بازگشت و در مدرسه سپهسالار و مروی به تدریس پرداخت در مدتی نیز در دوره وزارت حسن پیرنیا و دادگستری در دادگاه‌های صلح مشغول به کار شد اما پس از مدت زمانی از آن استعفا کرد. وی صاحب تالیفات متعدد از جمله کتابی در اصول و قواعد فقه است که به چاپ رسیده است. وی در سال ۱۳۲۷ هجری شمسی در تهران و در حدود سن ۷۷ سالگی درگذشت و در کربلا به خاک سپرده شد

۴- سید محسن صدر معروف به صدر الاشراف (۱۳۴۱-۱۲۵۰ ه.ش)

سید محسن صدر فرزند میرزا حسین محلاتی و در سال ۱۲۵۰ هجری شمسی در محلات استان مرکزی به دنیا آمد و تحصیلات ابتدایی را تا ۱۱ سالگی در همان شهر محلات به اتمام رساند و پس از اتمام تحصیلات مقدماتی به تهران مهاجرت کرد و با سرپرستی عموی خود (به نام صدر الاشراف که از روحانیون ذی نفوذ دربار ناصرالدین شاه قاجار بود) بعد از طی کردن مدارج علمی در حالی که ۱۸ ساله بود به دربار ناصرالدین شاه قاجار راه پیدا کرد و جزء معلمان فرزند شاه (سالار السلطنه^۲) گردید و در حین تدریس

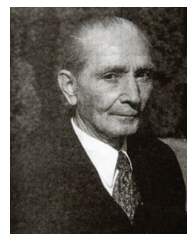
باقی ماند. سپس در ۱۳۲۲ ش در کابینه سپهبد فضل‌الله زاهدی به سمت وزیر دادگستری منصوب شد تا آنکه در آذرماه ۱۳۳۳، در همان کابینه وزیر مشاور گردید سرانجام، جمال‌الدین سادات‌اخوی در ۱۳۴۲ ش درگذشت.

۱. کتاب قواعد الفقه ایشان در چاپخانه فردوسی تهران به سال ۱۳۰۸ ه.ش چاپ و منتشر شده است. قواعد فقهی ذکر شده در این کتاب عبارتند از: قاعده نفی ضرر، اصالة اللزوم، اصالة الصحة، ضمان ید، ما یضمن و ما لایضمن، ضمان اتلاف، ضمان تسیب، قاعده غرور، قاعده مالکیت ید.

۲. نصرت‌الدین میرزا سالار السلطنه در سال ۱۲۶۰ ه.ش متولد شد مادرش دختر حسن خان سالار پسر اللهیار خان آصف الدوله قاجار دولو بود (در یک سالگی به لقب پدر بزرگ مادریش، سالار السلطنه ملقب شد) در نوجوانی با پیشکاری حسین‌قلی خان مافی به حکومت فارس فرستاده شد. دو سال بعد در سیزده سالگی والی خراسان گردید. در سال ۱۳۲۱ق به حکومت همدان منصوب و دو سال بعد معزول گردید. پس از آن عازم پاریس شد و در مدت اقامتش در پاریس به نقاشی پرداخت و با سبک‌های تازه نقاشی آشنایی پیدا کرد و به شعر و موسیقی نیز می‌پرداخت. سالار السلطنه به هنگام جوانی و در اروپا با دوشیزه ای آلمانی به نام جین بلون ازدواج کرد. این خانم همراه سالار السلطنه به ایران آمد و به دربار راه یافت. مدتی میان زن و شوهر جدائی افتاد و زن به اروپا رفت اما مجدداً به ایران بازگشت و بعدها نام خانوادگی شه نژاد گرفت و تا سال‌های

نیز به تحصیلات خود ادامه داد و به گونه‌ای پیشرفت کرد که از سوی برخی از مراجع به دریافت درجه اجتهاد نائل شد و در دوره مظفرالدین شاه قاجار به عنوان پیشکار سالار السلطنه راهی همدان شد و چند سالی در آن سمت باقی ماند و در سال ۱۲۸۶ به استخدام دادگستری درآمد چرا در طول مدت سال‌های ۱۲۸۶ تا سال ۱۳۱۰ در سمت‌های مختلف قضایی مانند ریاست محاکم استیناف، ریاست عدلیه گیلان، ریاست شعبه دوم دیوان عالی کشور، ریاست عدلیه آذربایجان، ریاست محکمه انتظامی قضاات خدمت کرد تا اینکه نهایتاً در شهریور سال ۱۳۱۰ به پیشنهاد علی اکبر داور وزیر دادگستری وقت و تصویب رضا شاه به سمت دادستانی کل کشور منصوب شد و در سال ۱۳۱۲ وزیر دادگستری گردید (در شهریور ماه ۱۳۱۲ ذکاءالملک فروغی به نخست وزیری رسید و در کابینه او علی اکبر داور از وزارت دادگستری به وزارت مالیه تغییر سمت داد و محسن صدر نیز به وزارت دادگستری منصوب شد) وی در اواسط سال ۱۳۱۵ از سمت خود کناره گیری کرد و از سال‌های ۱۳۱۵ تا ۱۳۲۲ از سوی مردم کمره و محلات به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شد و در هر سه دوره ریاست کمیسیون دادگستری را برعهده داشت و در تصویب و تنقیح لوایح مهمی سهم بسزا و شایسته ای داشت او قبل از پایان دوره سیزدهم مجلس از نمایندگی کناره گیری کرد و در خلال سال‌های ۱۳۲۲ تا ۱۳۴۰ نیز در مشاغل مختلفی مانند امیرالحاج، وزارت دادگستری، استانداری خراسان، نمایندگی مردم مشهد در مجلس مشغول به کار بود وی سرانجام در ۲۷ مهر ماه سال ۱۳۴۱ به علت بیماری سرطان در سن نود و یک سالگی در تهران درگذشت.

۵-مصطفی عدل معروف به منصور السلطنه (۱۳۲۹-۱۲۵۸ ه.ش)

سید مصطفی عدل ملقب به منصور السلطنه فرزند میرزا ابراهیم رکن الدوله در سال ۱۲۵۸ ه.ش در منطقه سنگلج از توابع شهر تبریز در خانواده‌ای ذی نفوذ به دنیا آمد (پدرش از روحانیونی بود که مدتی ریاست دیوان خانه عدلیه خراسان را بر عهده داشت. دایی او محسن مشیر الدوله مدتی به عنوان وزیر عدلیه در زمان ناصرالدین شاه خدمت می‌کرد جد او حاج سید حسین شاه و جد مادری او حاج میرزا مجتهد و دایی

دیگر او میرزا جواد از علمای بزرگ آذربایجان بودند) وی پس از طی تحصیلات مقدماتی در شهر تبریز برای ادامه تحصیل در سن ۱۶ سالگی به کشور مصر رفت و دوره متوسطه را در آنجا گذراند سپس برای ادامه تحصیل در رشته حقوق به فرانسه رفت و لیسانس حقوق خود را از دانشگاه پاریس دریافت نمود سپس به ایران بازگشت و در سال ۱۲۸۲ به استخدام وزارت امور خارجه درآمد و پس از مدتی به عنوان نایب سوم سفارت ایران عازم مصر شد و سپس نایب دوم شهر تفلیس در شوروی گردید پس از آن به ایران بازگشت و به معاونت دارالترجمه وزارت امور خارجه منصوب گردید در سال ۱۲۸۶ به وزارت عدلیه رفت و در آنجا مشغول به امور قضایی شد (وی در این وزارت بود که کتاب حقوق اساسی خود را نگاشت و استاد حقوق دانشکده علوم سیاسی گردید) و پس از مدتی توانست به معاونت وزارت خانه عدلیه برسد و پس از پیروزی کودتای سید ضیاءالدین طباطبائی حدود سه ماه کفیل وزارت عدلیه گردید ولی پس از سقوط کابینه سید ضیاءالدین مدتی بیکار ماند اما به تدریس در مدرسه عالی حقوق پرداخت تا اینکه در سال ۱۳۰۲ مستشار دیوان تمیز شد و در خرداد ماه ۱۳۰۵ به کفالت و سپس به معاونت وزارت دادگستری منصوب گردید و در بهمن ماه ۱۳۰۵ از این سمت کنار گذاشته شد و از خلال سال‌های ۱۳۰۶ تا ۱۳۲۰ به سمت‌های مدیر کل تهیه قوانین و احصائیه، معاونت وزارت امور خارجه، کفالت وزارت امور خارجه، وزیر مختار ایران در ژنو نمایندگی دائمی ایران در سازمان ملل، وزیر مختار ایران در رم منصوب گردید سپس به ایران بازگشت و از طرف دکتر عیسی صدیق وزیر فرهنگ آن زمان به جای علی اکبر دهخدا به ریاست دانشکده حقوق و علوم سیاسی و اقتصاد منصوب گردید و در اسفند ۱۳۲۰ وزیر فرهنگ شد در سال ۱۳۲۴ با سمت ریاست هیئت نمایندگی ایران در کنفرانس سانفرانسیسکو شرکت نموده، نطق مفصل و بلیغی به زبان فرانسه در مورد تخلیه ایران و پرداخت خسارات ناشی از جنگ ایران نمود و بعد در مجمع عمومی سازمان ملل متحد در نیویورک حضور به هم رسانده، درباره حقانیت ایران و حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور تلاش بسیار نمود در همین سال بود که به عنوان رئیس هیئت ایرانی شرکت‌کننده در کنفرانس ملل متحد، به آمریکا رفت و منشور سازمان ملل متحد و اساسنامه دادگاه بین‌المللی دادگستری را امضاء کرد مصطفی عدل در سال ۱۳۲۹ به واسطه بیماری سرطان درگذشت و پیکرش در آرامگاه خانوادگی عدل در جوار حرم مطهر حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام در شهرری تهران به خاک سپرده شد از تالیفات او کتاب حقوق اساسی در سال ۱۲۸۵ و کتاب حقوق مدنی منتشر شده در سال‌های ۱۳۰۸ و ۱۳۰۹ و همچنین کتاب حقوق تجارت بین الملل و ترجمه جزای عمومی و قانون تجارت ایران به زبان فرانسه را می‌توان نام برد.

۶- سید محمد کاظم عصار تهرانی (۱۳۵۶-۱۲۶۴ ه.ش)

سید محمد کاظم عصار تهرانی در سال ۱۲۶۴ هجری شمسی در شهر کاظمین عراق متولد شد (به علت تولدش در شهر کاظمین نامش محمد کاظم گذاشتند و چون اجدادش به شغل روغن کشی (عصیر کشی) اشتغال داشتند به همین دلیل به اعصار مشهور بودند) و چهار سال بعد همراه پدر به تهران آمد و تحصیلات ابتدایی را در مکتب‌خانه های تهران شروع کرد. دروس فارسی و تعلیم خط را در مکتب شیخ محمدعلی اصفهانی گذراند و سپس وارد مدرسه عبدالله خان شد و به مدت سه سال نزد یکی از طلاب به نام شیخ موسی، به فرا گرفتن صرف و نحو و منطق مشغول بود از حدود ۱۰ سالگی، در دروس عمومی حوزه علمیه تهران در مدرسه مروی و مدرسه صدر حضور می‌یافت و طی شش سال سطوح فقه، اصول و کلام را گذراند و ریاضیات قدیم را نزد شیخ علی اکبر از مدرسان مدرسه حاج شیخ عبدالحسین فرا گرفت در حدود ۱۵ سالگی برای استفاده از نظام نوین آموزشی، در مدرسه دارالفنون ثبت‌نام کرد و دروس رسمی دارالفنون مخصوصاً ریاضی جدید و هیئت جدید را گذراند و به طور خصوصی نزد استادان ریاضی و هیئت به تحصیل پرداخت سپس به تحصیل سطوح عالی فلسفه اسلامی و عرفان نظری در حوزه تهران مشغول شد و از اساتیدی مانند آیت الله عبدالکریم، آقا میرزا حسن کرمانشاهی، حاج شیخ علی نوری، میرزا هاشم رشتی، میرزا شهاب الدین تبریزی تلمذ کرد عصار در جوانی (بیست و چند سالگی) در علوم عقلی و ریاضی مسلط شده بود و در همان زمان در مدرسه دارالفنون شروع به تدریس کرد سپس به پیشنهاد استاد خود عبدالرزاق بغایری رئیس وقت دارالفنون برای تأسیس نخستین دبیرستان آذربایجان به تبریز رفت و در آنجا به تدریس علوم طبیعی، ریاضیات، حساب، هندسه، هیئت، زبان فرانسه و... مشغول شد پس از کشته شدن ثقة‌الاسلام تبریزی عصار به قصد تحصیل طبّ جدید از طریق تبریز به تفلیس رفت و از آنجا به اتریش و آلمان و فرانسه روانه شد و عاقبت در دانشکده پزشکی پاریس ثبت نام کرد اما پس از ورود به این رشته آن را با روحیه خود سازگار نیافت و نسبت به ادامه تحصیل در این رشته مردّد شد (بنابر گزارش دخترش شمسیه، به هنگام اقامت در پاریس شبی در خواب امام علی (ع) را زیارت می‌کند که به او می‌فرماید پاریس چرا؟ بیا به نجف) وی پس از آن به ایران بازگشت و در سال ۱۲۹۱ هجری شمسی به عراق رفت وی نخست در سامرا از درس محمد تقی شیرازی و سپس در نجف

در درس شریعت اصفهانی، آقا ضیاء عراقی و سید محمدکاظم طباطبائی یزدی حاضر شد و تا پایان دولت احمد شاه قاجار جمعا مدت یازده سال در نجف ماند و پس از زوال دولت قاجار و استقرار حکومت پهلوی به ایران بازگشت و در تهران در مدرسه های صدر، عبدالله خان و سپهسالار (مدرسه عالی شهید مطهری) به تدریس حکمت و علوم معقول مشغول شد همچنین وی به دارالمعلمین عالی (دانشسرای عالی تربیت معلم) که پس از مدرسه حقوق و علوم سیاسی، اولین مؤسسه عالی دانشگاهی جدید ایران بود دعوت شد و به تدریس منطق و حکمت قدیم پرداخت عصار همچنین در فرهنگستان ایران که در فروردین ۱۳۱۴ (پس از برگزاری جشن هزاره فردوسی) بنیاد نهاده شده بود عضو پیوسته بود. باز بینی قانون مدنی ایران از جمله اقدامات مهم او است وی قانون مدنی ایران را که توسط سید محمد فاطمی تهیه شده بود بازبینی کرد و در مجلس شورای ملی متن بازبینی شده و مدون شده توسط عصار به تصویب رسید عصار در ۱۹ دی سال ۱۳۵۳ در تهران درگذشت و در رواق ابوالفتح رازی آستانه حضرت عبدالعظیم به خاک سپرده شد.

۷- جواد عامری (۱۳۵۹-۱۲۷۰ ه.ش)

جواد عامری در سال ۱۲۷۰ خورشیدی در سمنان به دنیا آمد پدرش میرزا ابوالحسن خان معین الممالک از بزرگان و مالکان سمنان بود او تحصیلات ابتدائی را از پنج سالگی شروع شد و در زادگاهش به انجام رساند آنگاه به همراه مادر رهسپار تهران شد و دوره متوسطه را به پایان رساند و وارد مدرسه سیاسی شد در حالی که عامری امتحانات سال سوم را با موفقیت گذرانده و خود را آماده رفتن به کلاس چهارم می کرد مدرسه سیاسی تعطیل شد. از همین رو برای ادامه تحصیل به فرانسه رفت عامری پس از تحصیل در رشته حقوق در سال ۱۲۹۴ خورشیدی هنگام جهانی اول به ایران بازگشت و مترجم و دستیار مسیو آدولف پرنی مستشار عدلیه شد هنگامی که نصرت الدوله فیروز وزیر عدلیه برای تربیت قضات مدرسه حقوق را تأسیس کرد او دستیار مسیو پرنی در مطالعه برنامه آموزشی دانشکده حقوق دانشگاه پاریس برای انتخاب دروسی بود که بایستی با توجه به نیازهای زمانی و اقلیمی ایران به محصلان تدریس شود و با گشایش مدرسه حقوق در آبان ۱۲۹۸ خورشیدی، معاونت و نظامت مدرسه را بر عهده گرفت و در کلاس های مسیو پرنی مترجم او بود بعداً خودش مستقلاً به تدریس دروسی همچون حقوق بین الملل خصوصی، حقوق تجارت و حقوق جزا پرداخت عامری سپس در

وزارت عدلیه رئیس دارالترجمه و رئیس کارگزینی شد در سال ۱۳۰۶ علی اکبر داور عامری را دعوت به کار قضائی کرد و ریاست محکمه تجارت را به او سپرد عامری پس از آن رئیس محاکم بدایت تهران شد (از جمله اقدامات عامری در وزارت عدلیه تدوین قانون سجل احوال بود) و در سال ۱۳۱۴ که منصورالسلطنه عدل رئیس اداره کل تهیه قوانین به وزارت امور خارجه انتقال یافت سمت او را عهده دار شد او در سال ۱۳۱۶ با رتبه قضائی مستشاری دیوان تمییز، مدیر کل قضائی وزارت عدلیه شد وی در دوره‌های چهاردهم، پانزدهم، شانزدهم و هفدهم مجلس شورای ملی نماینده مردم سمنان بود و غالباً ریاست کمیسیون امور خارجه را بر عهده داشت و پس از تغییرات ۱۳۳۵ در دادگستری و انحلال دیوان عالی کشور به دادستانی کل کشور رسید و سه سال در این سمت بود و سپس سفیر ایران در اتریش شد و در پایان دوره خدمت در همین سمت باقی ماند و سپس به ایران بازگشت و در دی ماه سال ۱۳۵۹ در سن ۸۹ سالگی در تهران درگذشت و در بهشت زهرا به خاک سپرده شد.

۸- شیخ محمد عبده بروجردی (۱۳۴۶-۱۲۵۸ ه.ش)

شیخ محمد عبده فرزند شیخ ملاحسین بروجردی در سال ۱۲۵۸ در بروجرد به دنیا آمد او تحصیلات حوزوی خود را تا سن شانزده سالگی در بروجرد و پس از آن در تهران ادامه می‌دهد از استادان او می‌توان به میرزا حسن آشتیانی، آیت الله لاهیجی، میرزا هاشم حکیم اشاره کرد او اجازه اجتهاد خود را میرزا حسن آشتیانی دریافت کرده و به تدریس در مدرسه دانش و «ایران و آلمان» مشغول شده و به فراگیری زبان آلمانی مبادرت می‌ورزد سپس در دوره‌های شبانه مدرسه آلیانس شرکت کرده و زبان فرانسه را یاد می‌گیرد وی در کنار فعالیت‌های قضایی (شیخ عبده با کناره گیری از مدرسه ایران و آلمان به خدمت قضائی پرداخته و به عنوان عضو دادگاه تجدید نظر تهران، آغاز به کار کرد. پس از چند سال دادستان تجدید نظر تهران شد و در این سمت تا زمان انحلال عدلیه و تشکیل دادگستری نوین، باقی ماند و پس از تشکیل دادگستری نوین به مستشاری دیوان عالی و کمی بعد به عضویت محکمه انتظامی قضا و سپس ریاست دادگاه انتظامی قضا منصوب شد و تا زمان بازنشستگی حدود سی سال در این پست به انجام وظیفه پرداخت) به تدریس در مدرسه عالی حقوق و سپس دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران می‌پرداخت و دروس فقه و اصول، حقوق مدنی

و اصول محاکمات مدنی را تدریس می‌کرد پس از دانشکده حقوق اکثراً در کلاس‌های قضایی دادگستری و حوزه‌های علمیه تهران مانند حوزه علمیه صدر و همچنین مدرسه عالی سپهسالار به تدریس می‌پرداخت در دوران بازنشستگی نیز تا پایان عمر مدرس دانشکده الهیات دانشگاه تهران بود و عموماً دروس اصول فقه و معارف اسلامی را ارائه می‌داد وی در سحرگاه پانزدهم تیرماه ۱۳۴۶ پس از ادای نماز صبح درگذشت و بر جنازه او آیت الله العظمی مرعشی نجفی نماز میت خواند و جسد او در جوار مرقد حضرت معصومه در قم به خاک سپرده شده است از آثار تألیفی باقی مانده از وی می‌توان به شرح قانون مدنی، کلیات حقوق اسلامی، اصول و رویه قضایی مستخرجه از آرای دیوان عالی تمیز، صرف و نحو عربی اشاره کرد.

۹- اسد الله مامقانی (۱۳۴۹-۱۲۶۴ ه.ش)

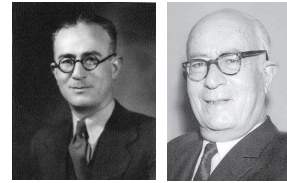

شیخ اسدالله مامقانی در سال ۱۲۶۴ هجری شمسی در ممقان تبریز به دنیا آمد و پس از اتمام تحصیلات مقدماتی در تبریز برای ادامه تحصیلاتش به نجف اشرف رفت و در زمره شاگردان آخوند خراسانی درآمد و جزو همراه ترین یاران او شد و در روزگار مشروطه به تبریز بازگشت و با به توپ بسته شدن مجلس، شیخ اسدالله ناچار به عثمانی سفر کرد و در استانبول شیخ الاسلام مذهب شیعه شد و در مدرسه دارالفنون ترکیه به تحصیل در رشته حقوق پرداخت و موفق به اخذ دانشنامه در این رشته شد و پس از آن در سال ۱۲۹۵ به استخدام وزارت امور خارجه درآمد و در سفارت ایران در ترکیه به عنوان رئیس محکمه نظارت در امور شرعی مشغول به کار شد و بعد از اتمام جنگ جهانی اول به تبریز بازگشت و امام جماعت مسجد سید المحققین از مساجد بزرگ تبریز شد او در سال ۱۳۰۶ به عنوان مستشار دیوان عالی تمایز مشغول به کار گردید و رفته رفته سمت‌های گوناگونی را احراز کرد تا اینکه نهایتاً در سال ۱۳۲۳ به سمت وزارت دادگستری منصوب شد و پس از آن معاون اول دادستان کل کشور و در مهر ۱۳۲۴ رئیس شعبه ۴ دیوان عالی کشور شد و در سال ۱۳۲۶ به نمایندگی تبریز به مجلس شورای ملی رفت (دوره پانزدهم) و پس از پایان این دوره به نمایندگی تبریز در نخستین دوره مجلس سنا انتخاب شد وی نهایتاً در ۱۱ اردیبهشت ۱۳۴۹ در تهران درگذشت از وی تألیفات بسیاری باقی مانده است که برجسته ترین‌شان مسلک الامام است که اندیشه سنتی رایج را در مقوله حکومت شرعی - فقهی روحانی به چالش و نقد می‌کشد.

۱۰- سید محمدرضا سادات افجه‌ای (۱۳۲۲-۱۲۴۷ ه.ش)

سید محمدرضا سادات افجه‌ای در سال ۱۲۴۷ هجری شمسی در افجه یکی از روستاهای شهرستان شمیرانات استان تهران به دنیا آمد و علوم فقهی را در نزد علمای بزرگ تهران و نجف مانند میرزا حسن آشتیانی، حکیم جلوه و آقا علی زوزی فرا گرفت و به اخذ درجه اجتهاد نائل شد آنگاه به تدریس در دانشکده معقول و منقول پرداخت و در سال ۱۲۹۰ به دادگستری دعوت شد و در دیوان عالی تمیز مشغول به کار شد و از سال ۱۳۲۰ مشاغل متعددی را در عدلیه برعهده گرفت که مهمترین آن مدعی‌العموم کل کشور است وی نهایتاً در ۱۸ فروردین ۱۳۶۲ در ۵۷ سالگی در تهران درگذشت و در مسجد حاج عتیق در ضلع شمالی صحن عتیق روبروی ایوان آینه حرم حضرت عبدالعظیم به خاک سپرده شد او پس از مشروطه در سال ۱۲۹۸ در کمیونی به ریاست سید محمد فاطمی قمی «تهیه‌کننده جلد اول قانون مدنی» شرکت کرده و در تدوین جلد اول قانون مدنی مشارکت نمود.

۱۱- احمد متین دفتری (۱۳۵۰-۱۲۷۵ ه.ش)

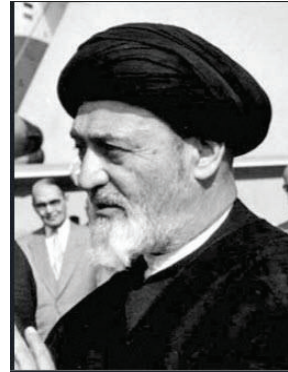

احمد متین دفتری ملقب به اعتضاد لشکر و متین الدوله (۴ بهمن ۱۲۷۵ تهران - ۵ تیر ۱۳۵۰ تهران) جوان‌ترین نخست‌وزیر ایران در زمان رضا شاه، وزیر، نماینده مجلس، حقوقدان و دولتمرد دوران پهلوی بود متین دفتری از سال ۱۳۱۲ پس از یک دوره کوتاه که تدریس نمی‌کرد در مدرسه نظام، مدرسه صنعتی، مدرسه عالی حقوق و علوم سیاسی و سرانجام دانشکده حقوق دانشگاه تهران به عنوان استاد ثابت به تدریس مشغول شد و تا زمان بازنشستگی در سال ۱۳۴۸ به این کار ادامه داد درس اصلی او در آغاز تدریس رویه قضائی بود اما بعدها درس مشهور آیین دادرسی مدنی (اصول محاکمات حقوقی) را که خود بانی و تدوین‌کننده آن بود تدریس می‌کرد احمد متین دفتری در مقام استاد حقوق بین‌الملل و آیین دادرسی کیفری و مدنی چند کتاب ارزنده هم در رشته حقوق عرضه کرده است احمد متین دفتری در تیر ماه ۱۳۵۰ در ۷۴ سالگی در تهران درگذشت و جسدش در باغچه علیجان شاه عبدالعظیم دفن شد.

۱۲- شیخ محمد رضا ایروانی (۱۳۱۹-۱۲۵۷ ه.ش)

● شارحان قانون مدنی

۱- سید حسن امامی (۱۳۵۸-۱۲۸۱ ه.ش)

سید حسن امامی پسر سید میرزا ابوالقاسم تهرانی و نوه میرزا زین العابدین تهرانی بود^۱ وی در سال ۱۲۸۲ در تهران و در خانواده ای مذهبی که نسل در نسل امامت نمازهای جمعه را بر عهده داشتند متولد شد ایشان تحصیلات مقدماتی را در مدرسه پروکیمیناژ که توسط روس‌ها اداره می‌شد آغاز نمود و سپس برای فراگیری علوم فقهی و دینی، ادبیات عرب، منطق و سایر علوم به حوزه علمیه نجف رفت و به درجه اجتهاد نائل شد ایشان در سال ۱۳۰۸ پس از طی کردن درجات بالای علمی در روحانیت تصمیم گرفت تا در رشته حقوق نیز تحصیل کند به همین منظور به سوئیس سفر کرد و پس از پنج سال اقامت و تحصیل در رشته حقوق خصوصی در دانشکده حقوق دانشگاه لوزان در سال ۱۳۱۲ با ارائه رساله خود با عنوان «اساس قضائی مهر در فقه شیعه اسلامی» موفق به اخذ درجه دکترای حقوق شد دکتر سید حسن امامی پس از اتمام تحصیلات خود کشور سوئیس را به مقصد ایران ترک کرد و پس از بازگشت به ایران، مدتی به تدریس تاریخ حقوق و حقوق اسلام در مدرسه عالی حقوق و دانشکده معقول و منقول پرداخت سپس در سال ۱۳۱۷ به منصب قضاوت رسید و و سپس به دلایل سوابق درخشان و علمی بالایی که داشت در سال ۱۳۲۳ رئیس کل دادگستری شهرستان تهران گردید (البته در دادگستری سال‌های زیادی فعالیت نکرد چرا که در سال ۱۳۲۴ پس از فوت عمویش سید محمد امام جمعه آن وقت تهران از طرف دربار و دولت پیش از انقلاب به امامت جمعه تهران و ریاست مسجد سلطانی منصوب شد و توانست در جامعه روحانیت دوباره

۱. میرزا زین‌العابدین تهرانی (۱۲۶۰ ق ۱۸۴۴ م تهران - ۱۳۲۱ ق ۱۹۰۳ م در تهران) ملقب به ظهیر الاسلام امام جمعه تهران در عصر ناصرالدین شاه قاجار و مظفرالدین شاه قاجار بود. پدر او نیز میرزا ابوالقاسم تهرانی (زاده ۱۲۱۵ در اصفهان - درگذشته ۱۲۷۲ در تهران) امام جمعه تهران در عصر فتحعلی‌شاه، محمدشاه و ناصرالدین‌شاه بود و پدر او نیز میرزا محمد صدرالعلماء اصفهانی و از خاندان خاتون آبادی بود جدش میر محمدصالح خاتون آبادی در عهد صفویه منصب امام جمعه اصفهان را داشت و داماد محمدباقر مجلسی بود.

فعالیت نماید) وی مدت‌ها کرسی تدریس دروس «حقوق ثبت اسناد»، «اصول محاکمات حقوقی»، «حقوق مدنی» و «شرح قانون مدنی» در دانشگاه تهران را در دست داشت مدتی مجدداً به سوئیس سفر کرد و حاصل این سفر تألیف شش جلد کتاب حقوق مدنی بود که هنوز هم یکی از اصلی‌ترین منابع و مراجع تدریس، مطالعه و تحقیق در این زمینه به‌شمار می‌رود.

وقایع دوران زندگی دکتر سید حسن امامی

دکتر سید حسن امامی مانند هر فرد بزرگ دیگری با فراز و نشیب‌هایی در زندگی خود مواجه شد و چندباری جانشان به خطر افتاد این حمله در آن زمان به دکتر مصدق و طرفداران ایشان نسبت داده شد که توسط دکتر مصدق تکذیب شد (دکتر سید حسن امامی در سال ۱۳۲۹ در زمانی که قصد داشت از مسجدی به نام سلطانی خارج شود توسط فردی به نام نبی‌الله اکبری با استفاده از چاقو مورد سوء قصد قرار گرفت و از ناحیه صورت و گردن زخمی شد اما جان سالم به در برد) پس از این واقعه دکتر سید حسن امامی در سال ۱۳۳۱ در انتخابات دوره هفدهم مجلس شورای ملی شرکت کرد و توانست با آرای مردم مهاباد به مجلس شورای ملی راه پیدا کند ایشان پس از مدتی فعالیت در مجلس ریاست آن را بر عهده گرفت دکتر سید حسن امامی در سال ۱۳۳۲ در دوره دوم مجلس سنا توانست رتبه نفر اول را کسب کند ایشان پس از وقوع حوادث سی‌تیر از مجلس کناره گرفت طوری که در جلسات آن نیز شرکت نمی‌کرد و تصمیم گرفت بیشتر فعالیت‌های علمی و کاری خود را در دانشگاه و تدریس متمرکز کند.

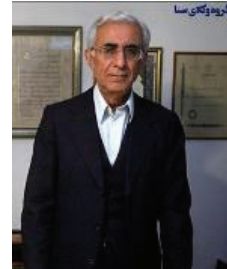
درگذشت دکتر سید حسن امامی

دکتر سید حسن امامی دو روز پس از ترک ایران توسط محمد رضا پهلوی، ایران را ترک کرد و به سوئیس مهاجرت نمود و سپس یک سال بعد در مرداد ماه ۱۳۵۸ بر اثر ابتلا به بیماری سرطان در سوئیس درگذشت و در شهر لوزان به خاک سپرده شد.

شاگردان برجسته دکتر سید حسن امامی

از شاگردان برجسته ایشان می‌توان به دکتر ناصر کاتوزیان، دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی، دکتر مهدی شهیدی، دکتر سید حسین صفایی و دکتر سید حسن امین اشاره کرد.

۲- امیر ناصر کاتوزیان (۱۳۹۳-۱۳۱۰ ه.ش)

دکتر امیر ناصر کاتوزیان در دوم اردیبهشت ماه سال ۱۳۱۰ در کوچه دردار تهران چشم به جهان گشود ایشان دوره ابتدائی خود را در دبستان اقبال گذراند و سپس مقطع متوسطه خود را در دبیرستان علمیه (واقع در پشت مدرسه سپهسالار) طی کرد و در کلاس ششم، رشته ادبی را به دلیل فعالیت در گروه موسیقی دبیرستان و به توصیه معلمان خود انتخاب نمود و توانست در همان رشته نمرات عالی را کسب کند و به دریافت مدال و درجات علمی برای اولین بار در ایران شود وی ریاست انجمن ورزش و انجمن موسیقی محل تحصیل خود را نیز بر عهده داشت و همین اشتیاق و شور و شوق و فعالیت‌های دکتر کاتوزیان در دوران متوسطه باعث شد تا ایشان تصمیم بگیرد تا در زمینه رشته حقوق ادامه تحصیل دهد دکتر امیر ناصر کاتوزیان پس از اخذ مدرک دیپلم خود به دانشگاه تهران وارد شد تا در رشته مورد علاقه خود ادامه دهد و همین طور برای ادامه تحصیل خود رشته حقوق قضائی را انتخاب کرد و در سال ۱۳۳۱ از پایان نامه خود با عنوان «عقد ضمان» دفاع کرد و موفق به اخذ کارشناسی با درجه بسیار خوب گردید (محمد سنگلجی یکی از استادان او در ظهر رساله وی اعلام و تصدیق نمود که او به درجه‌ای از اجتهاد رسیده است) و تحصیلات خود را تا مقطع دکتری ادامه داد و در سال ۱۳۳۹ با ارائه رساله دکترای خود با نام وصیت و نظریه ابتکاری خویش با نام «شخصیت حقوقی ترکه» موفق به اخذ عنوان دکترای حقوق گردید.

سوابق کاری دکتر امیر ناصر کاتوزیان

دکتر امیر ناصر کاتوزیان در تالیف، تدوین و پیش نویسی اولیه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران شرکت داشت و سپس در سال ۱۳۵۸ در انتخابات مجلس خبرگان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران شرکت کرد و جزء نماینده‌هایی بود که از جانب جبهه ملی ایران و نهضت آزادی مورد حمایت قرار گرفت اما آراء کافی کسب نکرد و در نهایت موفق به راهیابی به مجلس خبرگان ایران نشد دکتر امیر ناصر کاتوزیان سال‌های زیادی در دانشگاه تهران مشغول به تدریس و تربیت دانشجویان زیادی در رشته حقوق پرداخت ایشان دروس زیادی را در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشکده حقوق دانشگاه تهران تدریس می‌کرد که از جمله آنها می‌توان به فلسفه حقوق در مقطع کارشناسی ارشد، حقوق مدنی،

مسئولیت مدنی در مقطع دکترا، حقوق مدنی پیشرفته یک، حقوق مدنی پیشرفته دو و مسئولیت مدنی تطبیقی اشاره کرد.

سایر خدمات علمی و اجرایی دکتر امیر ناصر کاتوزیان

از دیگر کارنامه علمی و کاری دکتر امیر ناصر کاتوزیان می‌توان به موارد زیادی اشاره کرد که عبارتند از: ریاست دادگاه بخش و شهرستان؛ مشاور دادگاه استان تهران و معاون اداره حقوقی و دادگستری در سال ۱۳۳۱

ریاست دادگاه بخش اراک در سال ۱۳۳۴

استادیار و استاد رشته حقوق مدنی در دانشکده حقوق دانشگاه تهران در سال ۱۳۴۳

استاد گروه حقوق خصوصی و اسلامی دانشگاه تهران در سال ۱۳۵۱

مدیریت گروه حقوق خصوصی و اسلامی دانشگاه تهران در سال ۱۳۵۴

ریاست دادگاه بخش و شهرستان، مشاور دادگاه استان و معاون اداره حقوقی کانون وکلای دادگستری در سال ۱۳۷۹

کتاب‌های دکتر امیر ناصر کاتوزیان

یکی دیگر از سوابق درخشان دکتر امیر ناصر کاتوزیان تالیف تعداد زیادی کتب است که بیشتر آن‌ها جزء معتبرترین کتاب‌های آموزشی در رشته حقوق و منابع مهم برای آزمون‌های وکالت هستند که عبارتند از اثبات و دلیل اثبات در دو جلد، مبانی حقوق عمومی، گامی به سوی عدالت، آزادی اندیشه و بیان، شفعه، وصیت و ارث؛ مقدمه علم حقوق، قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، کلیات حقوق، نظریه عمومی، فلسفه حقوق در سه جلد، قواعد عمومی قراردادها در پنج جلد، عقود معین در چهار جلد، حقوق خانواده در دو جلد، اعمال حقوقی، حقوق انتقالی، گذری بر انقلاب ایران، وقایع حقوقی، مسئولیت ناشی از عیب تولید، مبانی حقوق عمومی، گویاتر از گفتارها، مسئولیت ناشی از حوادث رانندگی، اعتبار امر قضاوت شده و... بخشی از کتاب‌هایی هستند که دکتر امیر کاتوزیان در طول زندگی‌شان تالیف کرده‌اند.

در گذشت و یادگارهای دکتر امیر ناصر کاتوزیان

دکتر ناصر کاتوزیان در دوران بازنشستگی و اواخر عمر خود با بیماری ریوی مبارزه می‌کرد و در صبح یازدهم شهریور ماه سال ۱۳۹۳ در سن ۸۳ سالگی به دلیل ابتلا به بیماری ریوی در تهران چشم از جهان فرو بست و در قطعه نام آوران بهشت زهرا به خاک سپرده شد حاصل زندگی ایشان دو فرزند به نام بهرام کاتوزیان و بهزاد کاتوزیان می‌باشد.

جوایز دکتر ناصر کاتوزیان

حضرت استاد در طول فعالیتشان مدال و نشانه‌های علمی زیادی دریافت کرده اند که بخشی از آنها عبارتند از:

دریافت نشان درجه یک فرهنگ و هنر به منظور کسب عنوان شاگرد ممتاز در رشته قضایی دانشکده حقوق دانشگاه تهران سال ۱۳۳۲

کسب لوح تقدیر از کانون وکلای دادگستری مرکز در سال ۱۳۸۳
اخذ لوح تقدیر به مناسب چاپ جلد چهارم کتاب عقود معین از طرف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
دریافت لوح تقدیر به مناسب تالیف و انتشار کتاب حقوق مدنی به عنوان کتاب سال جمهوری اسلامی ایران از طرف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
کسب لوح تقدیر به مناسب تالیف کتاب نظریه عمومی تعهدات به عنوان کتاب سال جمهوری اسلامی ایران

استاد برگزیده نماد آموزشی عالی کشور در سال ۱۳۸۲

استاد برگزیده دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۱

دریافت نشان درجه یک به مناسبت خدمات و تحقیقات علمی در سال ۱۳۸۲

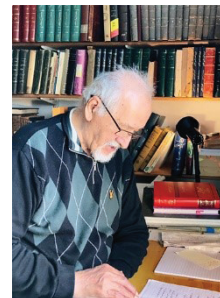
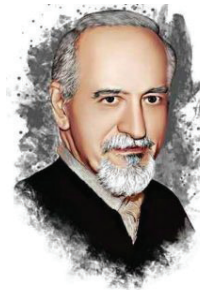
دریافت لوح تقدیر از دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

دریافت لوح تقدیر از دانشگاه علامه طباطبائی

دریافت لوح تقدیر از انجمن دانش آموختگان نابینایان کشور

قدردانی و دریافت لوح تقدیر از دانشگاه مفید

۳- محمد جعفر جعفری لنگرودی (۱۳۰۲ - ۱۴۰۱ ه.ش)

دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی در سال ۱۳۰۲ در شمال ایران در استان گیلان و در شهر لنگرود در خانواده ای مذهبی به دنیا آمد در سنین کودکی به دلیل علاقه فراوانی که برای یادگیری علم و دانش

داشت در نزد پدرشان خوشنویسی، ادبیات فارسی و ادبیات عربی را آموخت و در حین یادگیری ادبیات فارسی و عربی مقاطع ابتدائی و متوسطه خود را در شهر لنگرود با نمرات ممتاز طی کرد و توانست مدرک دیپلم خود را دریافت نماید.

تحصیلات دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی پس از اتمام تحصیلات متوسطه برای ادامه تحصیلات به دانشسرای مقدماتی رشت راه یافت و در حین تحصیل در دانشسرا پدر و مادرش را از دست داد به همین دلیل تحصیل در دانشسرا را نیمه تمام گذاشت و برای ادامه تحصیل به حوزه علمیه شهرهای قم، همدان، اصفهان، و مشهد رفت و از محمد کاظم مهدوی دامغانی استفاده کرد و در حوزه خراسان از دست میرزا هاشم مدرس قزوینی به درجه اجتهاد نایل شد از طرفی ایشان در دانشکده حقوق دانشگاه تهران نیز پذیرفته شد و ثبت نام کرد و توانست در رشته حقوق در همان سال‌های اولیه نمرات خوبی را کسب کند و دوره لیسانس را با رتبه اول به پایان رساند همچنین ایشان تحصیلات خود را در همان دانشگاه ادامه داد و در سال ۱۳۳۹ با ارائه رساله تاثیر اراده در حقوق مدنی موفق به کسب مدرک دکترای حقوق خصوصی و قضایی خود از دانشکده حقوق دانشگاه تهران شد (محمد جعفر جعفری لنگرودی و ناصر کاتوزیان اولین دانشجویانی بودند که دکتری حقوق خود را در ایران اخذ کرده و توامان در یک سال به دفاع از رساله دکتری خود مبادرت ورزیدند).

فعالیت دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی در سال ۱۳۳۰ همزمان با فعالیت در تحقیق و پژوهش در رشته حقوق در وزارت دادگستری آن زمان استخدام شد و در کادر قضایی شروع به کار کرد ایشان علاوه بر مسئولیت‌هایی که بر عهده داشت به تدریس در دانشکده حقوق دانشگاه ملی ایران یا همان دانشگاه شهید بهشتی امروزی پرداخت و پس از مدتی مسئولیت تدریس به دانشجویان دانشکده حقوق دانشگاه تهران را نیز بر عهده گرفت همچنین دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی به عضویت در هیئت علمی دانشکده حقوق دانشگاه تهران در آمد و مدتی ریاست و مدیریت دانشکده حقوق دانشگاه تهران را بر عهده داشت و در تالیف و تدوین پیش نویس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران پس از انقلاب ۱۳۵۷ نیز نقش داشت.

دوران بازنشستگی دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی از آغاز فعالیت خود در دنیای حقوق و قضاوت توانست کمک زیادی به جامعه حقوق ایران کند و دانشجویان ممتاز زیادی تربیت نماید استاد جعفری لنگرودی در تاریخ هشتم اسفند ماه ۱۴۰۱ در ایست بورن^۱ و در سن ۹۹ سالگی چشم از جهان فرو بست.

۱. ایست بورن شهری در ساسکس کشور انگلستان است.

جوایز دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

دکتر محمد جعفر جعفری در دوران فعالیت خود در رشته حقوق و قضا توانست جوایز زیادی را کسب کند که از مهمترین آن می‌توان به دریافت جایزه کتاب برتر رشته حقوق در بیست و ششمین دوره جایزه کتاب سال ۱۳۸۷ برای کتاب دایره المعارف عمومی حقوق (الفارق) اشاره کرد.

آثار دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی مانند هر چهره عملی دیگری آثاری از دانش خود برای سایر افراد به جای گذاشت ایشان تعداد بی شماری کتاب در رشته حقوق و قضا تالیف و چاپ نمود که امروزه جزء منابع مهمی در رشته دانشگاهی حقوق و برای آزمون‌های ورودی کانون و کلا شناخته می‌شوند و با انتشارات‌های زیادی همکاری کرد که بعضی از کتاب‌های ایشان عبارتند از: تاریخ حقوق ایران، رهن و صلح، حقوق ثبت، حقوق خانواده، دایره المعارف علوم اسلامی، مقدمه عمومی علم حقوق، عقد حواله، حقوق اموال، عقد کفالت، فلسفه حقوق مدنی در دو جلد، مجموعه محشی قانون مدنی و طرح اصلاح قانون مدنی، حقوق تعهدات، مکتب‌های حقوقی در حقوق اسلام، اندیشه و ارتقا، ضمان عقدی، وصیت، ترمینولوژی حقوق، مضاربه، ارث در دو جلد، دایره المعارف عمومی حقوق الفارق در پنج جلد و کتب بی شمار دیگری که از ذکر آنها خودداری می‌کنیم.

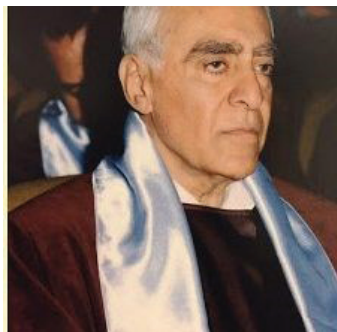
۴- سید حسین صفایی (۱۳۱۲ ه.ش)

سید حسین صفایی فرزند حجت الاسلام سید احمد صفایی در سال ۱۳۱۲ در شهر قزوین متولد شد وی دوره‌های ابتدایی و متوسطه را در همان شهر به تحصیل علوم دینی در حوزه علمیه قزوین پرداخت و سپس به تهران آمد و به دانشکده الهیات دانشگاه تهران رفت در سال ۱۳۳۲ مقطع کارشناسی را به اتمام رساند و بلافاصله در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران پذیرفته شد و لیسانس قضایی را با اخذ رتبه اول دریافت کرد سپس برای اخذ دکترا به فرانسه رفت و در آنجا تحت نظر رنه دیوید از رساله دکترای خود دفاع

کرد (کسب دکترای حقوق خصوصی با کسب رتبه لورآ و جایزه میو با ارائه پایان نامه حمایت محجورین در حقوق تطبیقی از دانشگاه پاریس) پس از مراجعت به ایران از سال ۱۳۴۴ به عنوان عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران مشغول شد و از سال ۱۳۵۲ به عنوان استاد این دانشکده به خدمت مشغول گردید از سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۱ ریاست دانشکده حقوق دانشگاه تهران را نیز عهده دار بود وی همچنین استاد تمام بازنشسته دانشگاه تهران و نیز هم اکنون استاد پاره وقت دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران است از ایشان آثار بسیار متعددی در حوزه‌های تالیف، ترجمه و مقاله برجای مانده است که از مهمترین کتاب‌ها می‌توان به حقوق خانواده در دو جلد با همکاری اسدالله امامی (این کتاب برنده جایزه بهترین کتاب سال شد)، حقوق اشخاص و حمایت از محجورین با همکاری مرتضی قاسم زاده، حقوق اشخاص و اموال، حقوق قواعد عمومی قراردادها اشاره کرد از ویژگی‌های بارز ایشان قلم بسیار روان و ساده ایشان می‌باشد تا جایی که به گفته دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی نثر روان صفایی الگوی نثر حقوقی به زبان فارسی است^۱ و دکتر ناصر کاتوزیان، صفایی را دارای قلمی خیلی خوب توصیف کرده است.

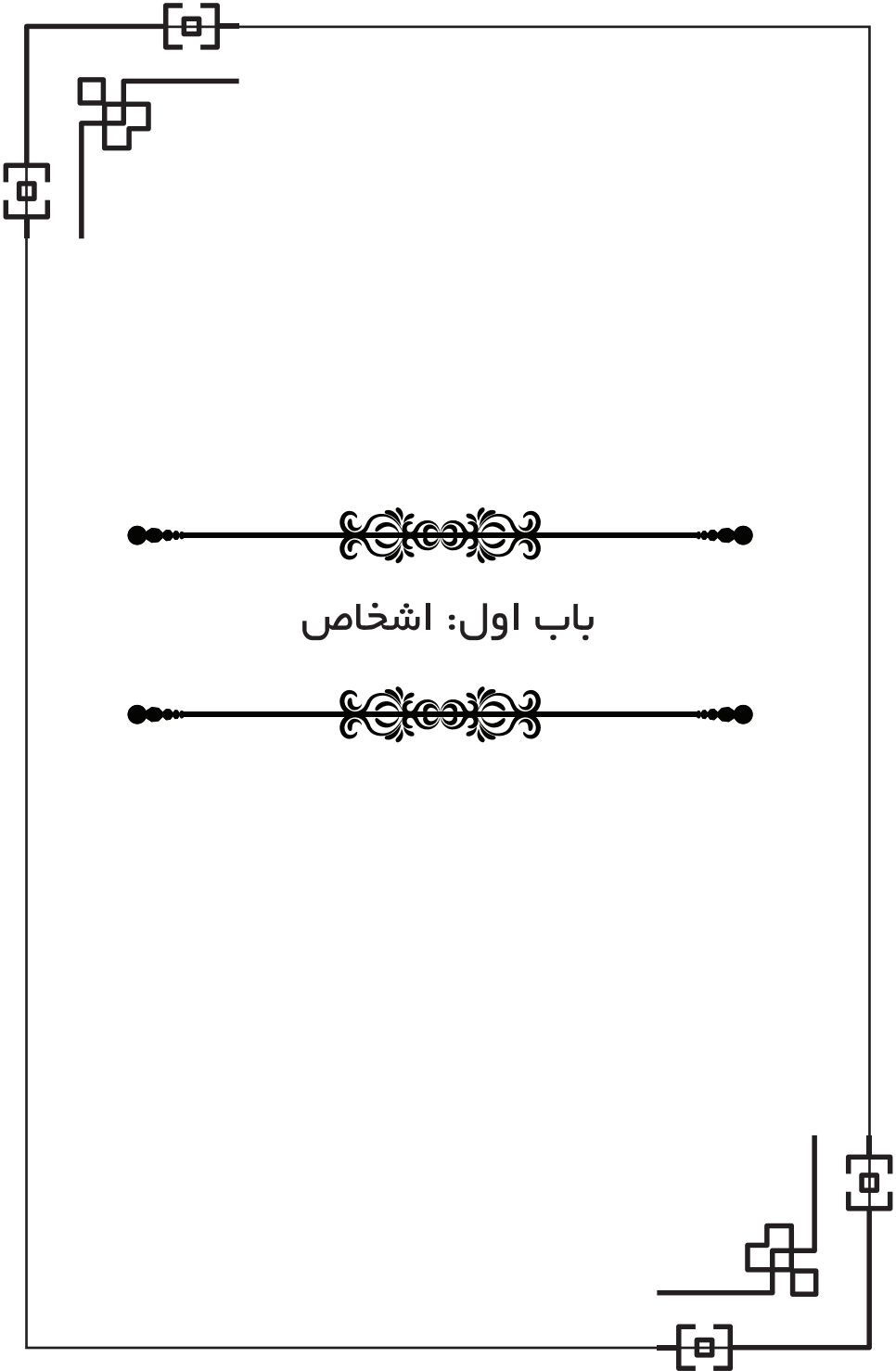
۵- مهدی شهیدی (۱۳۸۳-۱۳۱۳ ه.ش)

دکتر مهدی شهیدی در سال ۱۳۱۳ در یک خانواده فرهنگی علمی در شهر قزوین زاده شد و پدرش را در سنین کودکی از دست داد پس از دوره ابتدایی و متوسطه به اخذ دیپلم ریاضی و مدارک دانشگاهی به موازات مطالعات در ادبیات عرب، منطق، فلسفه، فقه، اصول و سایر علوم مربوط و اخذ گواهی اجتهاد نایل آمد و پس از موفقیت در مسابقه ورودی دانشگاه رشته حقوق دانشکده حقوق دانشگاه تهران را انتخاب نمود و پس از گذراندن دوره های لیسانس و فوق لیسانس حقوق خصوصی با درجه ممتاز و با گذراندن دوره کارآموزی، پروانه وکالت دادگستری را به دست آورد سپس به کشور فرانسه عزیمت کرد و ظرف مدت کوتاهی دوره‌های علوم کیفری و حقوق خصوصی را طی و موفق به اخذ درجه دکتری دولتی شد پس از

۱. کتاب صد مقاله در روش تحقیق علم حقوق

بازگشت از فرانسه به عضویت هیئت علمی دانشکده حقوق دانشگاه ملی ایران درآمد و به موازات تدریس به طور محدود به کار وکالت دادگستری نیز می‌پرداخت همچنین سالها برای کانون وکلای در دعای بین المللی به عنوان صاحب نظر و یا وکیل مدافع شرکت کرد و دادگستری مرکز در اختیار و کمیته استفتائات فعالیت نمود ایشان در سال ۱۳۷۲ به عنوان استاد نمونه دانشگاه شهید بهشتی و در سال ۱۳۸۰ به عنوان استاد نمونه دانشگاه های کشور برگزیده شد از آثار ایشان می‌توان به کتاب هایی مانند تشکیل قراردادها و تعهدات، اصول قراردادها و تعهدات، آثار قراردادها و تعهدات، سقوط تعهدات و ارث اشاره نمود. مهدی شهیدی در ۲۲ بهمن سال ۱۳۸۳ بعد از یک بیماری درگذشت و در قطعه ۸۰ بهشت زهراى تهران به خاک سپرده شد.

فصل اول: مفاهیم و اصطلاحات مربوط به شخصیت

● شخص و شخصیت

شخص در اصطلاح حقوقی به معنای موجودی است که موضوع حق قرار می‌گیرد مانند انسان، شرکت تجاری و دولت پس در علم حقوق به کسی شخص اطلاق می‌شود که می‌تواند در زندگی حقوقی خود با انجام تکالیف و اعمال حقوقی نقش ایفاء کند و بالتبع آن شخصیت عبارت است از صلاحیت شخص برای دارا شدن حق و تکلیف (شخص و شخصیت ملازم یکدیگرند) البته وقتی صحبت از شخص می‌شود موضوع فقط فردی از افراد جامعه نیست زیرا امروزه اشخاص دیگری به حکم قانون مجازاً شخص حقوقی نامیده می‌شوند پس از نظر علم حقوق، اشخاص به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱- شخص حقیقی (طبیعی) ۲- شخص حقوقی (مجازی=غیر حقیقی=اعتباری)

۱- امور و مفاهیم موجود به سه گروه واقعی، انتزاعی و اعتباری تقسیم می‌شوند مفهوم واقعی به مفهومی گفته می‌شود که در عالم واقع مصداق بیرونی داشته و می‌توان آن را لمس و مشاهده نمود مفهوم انتزاعی به مفهومی گفته می‌شود که مصداق بیرونی نداشته ولی از واقعیت‌های موجود در عالم خارج گرفته شده است مانند مفهوم چپ و راست یا بالا و پایین و در نهایت مفهوم اعتباری به مفهومی گفته می‌شود که نه مصداق خارجی دارد و نه از واقعیت‌های خارجی گرفته شده است مانند مفهوم شخص حقوقی یا مفهوم عقد بیع و سایر عقود معین

نکته: قانونگذار تعیین می‌کند که چه موجوداتی صاحب حق و تکلیف و دارای شخصیت هستند.

مطالعه بیشتر: شخصیت حقوقی هوش مصنوعی

پیشرفت‌های تکنولوژی منجر به شبیه سازی انسان به وسیله ابزارهایی گردید و کاربرد گسترده این موجودات و اختلاط آن‌ها با زندگی انسان آن‌ها را تبدیل به بخش جدایی ناپذیری از زندگی نموده است و این هم‌نشینی میان انسان و ربات نیازمند تنظیم رابطه حقوقی میان انسان و این موجودات می‌باشد البته هر چند مسئله شخصیت بخشیدن به اشیا بی‌جان مانند شرکت‌ها، موضوعی با سابقه تاریخی نسبتاً گسترده می‌باشد اما چالش شخصیت بخشیدن به هوش مصنوعی از سال ۲۰۱۷ با تصویب قانون مدنی ربات‌ها که در آن برای ربات‌ها شخصیت الکترونیکی قائل شد آغاز گردید و قانونگذار ما نیز از آن پیروی نمود چنانکه در ماده ۲ بند م قانون تجارت الکترونیک مصوب سال ۱۳۸۲ آمده است «شخص اعم است از شخص حقیقی و حقوقی و یا سیستم‌های رایانه‌ای تحت کنترل آنان». به نظر می‌رسد ماده نامبرده شخص را به سه دسته تقسیم کرده است ولی در قانون مدنی در مواد ۹۵۶ تا ۹۶۱ تنها از شخص حقیقی و حقوقی صحبت شده است و قانون تجارت الکترونیک ایران نظریه جدیدی تحت عنوان اعطای شخصیت به سیستم رایانه را مطرح کرده است. (جهت مطالعه بیشتر در این زمینه رجوع کنید به مقاله بررسی حقوقی اعطای شخصیت ربات‌ها از منظر قوانین جمهوری اسلامی ایران نوشته نسترن ارزانیان و زهرا ایزدی)

حقوق مربوط به شخصیت

حقوق مربوط به شخصیت حقوقی غیرمالی است که به همه انسانها تعلق دارد و مربوط به شخصیت بوده و لازمه وجود شخصیت انسان می‌باشد و از آن قابل تفکیک نیست فلذا این حقوق جزء دارایی شخص محسوب نمی‌شوند و در نتیجه اصولاً با فوت او به ورثه منتقل نمی‌گردد، قابل اسقاط و قابل توقیف توسط طلبکاران نیست مانند اهلیت تمتع یا حق آزادی و حریت یا حق بر عدم تعرض جسمانی و غیره.

تفاوت‌های حقوق بشر و حقوق مربوط به شخصیت

حقوق بشر	حقوق مربوط به شخصیت
برخی مصادیق حقوق بشر مثل حق مالکیت مشروع، جنبه مالی دارند	حقوق مربوط به شخصیت غیر مالی هستند
حقوق بشر حقوق اساسی و مهم نوع بشر هستند	برخی مسائل حقوق مربوط به شخصیت جنبه اساسی ندارد مثل حق بر تصویر
مباحث مربوط به حقوق بشر چون به روابط بین اشخاص و دولت‌ها مربوط است جزء حقوق عمومی است	حقوق مربوط به شخصیت در روابط بین اشخاص خصوصی مطرح می‌شوند و بخشی از حقوق خصوصی هستند

◀ اقسام حقوق مربوط به شخصیت

حقوق مربوط به شخصیت، از شخصیت جسمی و نیز از شخصیت معنوی و روحی انسان حمایت می‌کند و از این نظر می‌توان آن‌ها را به دو قسم تقسیم کرد:

نوع اول - حقوق مربوط به شخصیت جسمی انسان

قانونگذار از شخصیت جسمی انسان حمایت کرده و حقوقی را برای آن در نظر گرفته است و به تبع، انسان بر تمامیت جسمی خود حقوقی دارد و ایراد صدمه و ضرب و جرح و هرگونه تعرض جسمی به شخص، ممنوع و موجب مسئولیت مدنی و کیفری است به همین دلیل مداوای طبی یا عمل جراحی انسان اصولاً بدون رضایت وی مجاز نیست و رضایت او نیز تا حدی معتبر است که مداوا و عمل بر خلاف موازین علمی نباشد همچنین کالبد بی‌جان انسان هم مورد احترام واقع شده و برای شخص، حقی نسبت به آن منظور گردیده است مثلاً کسی که اهلیت برای وصیت داشته باشد می‌تواند درباره کفن و دفن خود وصیت کند یا پیش از مرگ وصیت کند که تمام یا قسمت‌های خاصی از جسد او را به طور مجانی برای انجام عمل تشریح در اختیار دانشجویان پزشکی قرار دهند یا اعضای سالم او به شخص دیگری برای پیوند اهدا شود.